

دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
گروه اقتصاد

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی

عنوان

**بررسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران
با تأکید بر بی‌ثباتی نرخ ارز**

استاد راهنما

دکتر سید علیرضا کازرونی

استاد مشاور

دکتر حسین اصغرپور

پژوهشگر

ابراهیم مگری قره‌ورن

آذر ۱۳۸۷

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

نام خانوادگی: مکرری قره‌ورن	نام: ابراهیم
عنوان پایان نامه: بررسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران با تأکید بر بی‌ثباتی نرخ ارز	
استاد راهنما: دکتر سید علیرضا کازرونی	استاد مشاور: دکتر حسین اصغرپور
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: اقتصاد
دانشگاه: تبریز	تاریخ فارغ‌التحصیلی: ۱۳۸۷/۹/۲۵
تعداد صفحه: ۱۰۴	
کلید واژه‌ها: سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)، بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز، آزمون هم‌انباشتگی یوهانسن - یوسلیوس، ایران	
طبقه‌بندی JEL: F21, C22	
چکیده	
<p>هدف اصلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تأکید بر بی‌ثباتی نرخ ارز طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۵۰ می‌باشد. برای این منظور از آزمون هم‌انباشتگی یوهانسن - یوسلیوس برای برآورد رابطه بلندمدت بین متغیرهای مدل استفاده شده است. نتایج حاصله نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران با بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز رابطه معکوس و با متغیرهای نرخ واقعی ارز، تولید ناخالص داخلی سرانه و درجه باز بودن اقتصاد رابطه‌ای مستقیم دارد.</p>	

تقدیم به

کلک کسانک در طبقات پامین درآمدی جامعہ

ایران قرار دارند

تقدیر و تشکر

خدای بزرگ را بسیار سپاسگزارم که مرا یاری نمود تا بتوانم یکبار دیگر مرحله‌ای از زندگی خود به نام دوره کارشناسی ارشد و پایان‌نامه را به پایان برسانم.

در ابتدا لازم می‌دانم از خانواده عزیزم که در مدت انجام پروژه پایان‌نامه همواره حامی اینجانب بوده‌اند کمال تشکر و قدردانی را به عمل آورم. از جناب آقای دکتر **علیرضا کازرونی** استاد محترم راهنما که در طول پایان‌نامه زحمات زیادی را متحمل شدند بسیار سپاسگزارم.

همچنین از جناب آقای دکتر **حسین اصغرپور** استاد محترم مشاور که لطف زیادی نسبت به من داشتند و از ایشان در طول انجام پایان‌نامه هم از نظر اخلاقی و هم از نظر علمی مطالب زیادی آموختم، تشکر می‌کنم.

در اینجا لازم می‌دانم که از همکلاسی‌های عزیزم آقایان و خانم‌ها: متفحص، کریمی، برقی، جمال‌شرق، صحت، جبرئیلی، قمری و پورنظمی که از هیچ کمکی برای اینجانب دریغ نکردند تشکر و قدردانی نمایم.

همچنین از دوستان بسیار صمیمی خوابگاهی‌ام آقایان مولایی، ولیوند، سلیمانی، بیرامی، خطیب شهیدی، مرادی، جهانگیری و رضازاده که همواره مشوق بنده بودند سپاس فراوان دارم.

فصل اول: کلیات

۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- بیان مسأله	۲
۳-۱- ضرورت و اهمیت موضوع	۴
۴-۱- اهداف تحقیق	۶
۵-۱- فرضیات تحقیق	۶
۶-۱- روش تحقیق و دوره زمانی مورد مطالعه	۷
۷-۱- روش تجزیه و تحلیل داده ها	۷
۸-۱- روش جمع آوری آمار و اطلاعات	۷
۹-۱- محدودیت های تحقیق	۸
۱۰-۱- سازماندهی تحقیق	۸

فصل دوم: مرور ادبیات موضوع

۱-۲- مقدمه	۹
۲-۲- مبانی نظری	۹
۲-۲-۱- مروری بر نظریات مرتبط با سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی	۹
۲-۲-۲- بررسی عوامل اثرگذار بر جذب FDI	۱۲
۲-۲-۲-۱- عوامل اقتصادی	۱۳
۲-۲-۲-۲- نرخ واقعی ارز و بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز	۱۳
۲-۲-۲-۲- اندازه بازار کشور میزبان	۱۹
۲-۲-۲-۲- درجه باز بودن اقتصادی	۱۹
۲-۲-۲-۲- شرایط ارتباطی و زیربنایی	۲۰
۲-۲-۲-۲- تورم	۲۱
۲-۲-۲-۲- عوامل سیاسی و اجتماعی	۲۳
۲-۲-۳- پیشینه تحقیق	۲۵

۲۵.....	۱-۳-۲- مطالعات خارجی
۳۰.....	۲-۳-۲- مطالعات داخلی
۳۲.....	۴-۲- خلاصه و جمع بندی فصل دوم

فصل سوم: مروری بر روند متغیرهای اصلی تحقیق

۳۳.....	۱-۳-۱- مقدمه
۳۳.....	۲-۳-۲- مروری بر روند تحولات سرمایه گذاری مستقیم خارجی
۳۳.....	۱-۲-۳- مروری بر وضعیت سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان
۳۳.....	۱-۱-۲-۳- تحلیل نموداری روند سرمایه گذاری مستقیم خارجی در جهان
۳۵.....	۲-۱-۲-۳- میزان جذب FDI در کشورهای پیشرو در سال ۲۰۰۶
۳۶.....	۳-۱-۲-۳- مقایسه جذب FDI در ایران و کشورهای منتخب همسایه در سال ۲۰۰۶
۳۶.....	۲-۲-۳- روند سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران
۳۷.....	۱-۲-۲-۳- سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران قبل از انقلاب اسلامی
۴۰.....	۲-۲-۲-۳- سرمایه گذاری خارجی در ایران در دوره بعد از انقلاب اسلامی
۴۱.....	۳-۳- بررسی روند متغیرهای سرمایه گذاری مستقیم خارجی و بی ثباتی نرخ واقعی ارز در ایران
۴۲.....	۱-۳-۳- تحلیل روند سرمایه گذاری مستقیم خارجی در ایران
۴۳.....	۲-۳-۳- تحلیل روند بی ثباتی نرخ واقعی ارز
۴۴.....	۳-۳-۳- تحلیل تأثیر بی ثباتی نرخ واقعی ارز بر FDI
۴۵.....	۴-۳- مروری بر برخی از عوامل سیاسی و اجتماعی مؤثر بر جذب سرمایه گذاری خارجی در ایران
۴۹.....	۵-۳- خلاصه و جمع بندی فصل سوم

فصل چهارم: روش شناسی تحقیق

۵۰.....	۱-۴- مقدمه
۵۰.....	۲-۴- آزمون پایایی
۵۱.....	۱-۲-۴- آزمون ریشه واحد پرون
۵۵.....	۳-۴- روش های اندازه گیری شاخص بی ثباتی نرخ واقعی ارز
۵۵.....	۱-۳-۴- روش ضریب تغییرات

۵۵.....	۲-۳-۴- روش برآورد رابطه خودرگرسیو مرتبه اول
۵۶.....	۳-۳-۴- مدل‌های ARCH و GARCH
۵۸.....	۴-۴- مراحل تخمین شاخص بی ثباتی نرخ واقعی ارز
۶۰.....	۵-۴- معرفی آزمون هم انباشتگی یوهانسن- یوسیلیوس
۶۳.....	۶-۴- معرفی مدل تحقیق
۶۳.....	۷-۴- تعریف عملیاتی متغیرهای تحقیق
۶۴.....	۸-۴- خلاصه و جمع بندی فصل چهارم

فصل پنجم: یافته‌های تجربی تحقیق

۶۶.....	۱-۵- مقدمه
۶۶.....	۲-۵- آزمون پایایی متغیرها
۶۶.....	۱-۲-۵- آزمون ریشه واحد دیکی-فولر تعمیم یافته
۶۷.....	۲-۲-۵- آزمون ریشه واحد پرون
۶۹.....	۳-۵- تخمین شاخص بی ثباتی نرخ واقعی ارز
۷۴.....	۴-۵- برآورد مدل
۷۹.....	۵-۵- استحکام مدل
۷۹.....	۱-۵-۵- تعدیل دوره زمانی
۸۲.....	۲-۵-۵- اضافه نمودن متغیر لگاریتم شاخص قیمتی مصرف کننده به مدل تحقیق
۸۶.....	۶-۵- آزمون فرضیه‌ها
۸۶.....	۷-۵- جمع بندی یافته های تجربی تحقیق
۹۰.....	۸-۵- خلاصه و جمع بندی فصل پنجم

فصل ششم: خلاصه، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادها

۹۱.....	۱-۶- مقدمه
۹۱.....	۲-۶- مروری بر خطوط کلی پژوهش
۹۳.....	۳-۶- بحث و نتیجه گیری

- ۶-۵- پیشنهادهایی برای سیاستگذاران..... ۹۶
- ۶-۶- پیشنهادهایی برای پژوهش های آتی ۹۷

منابع و مآخذ ۹۹

ضمایم و پیوست ها

- الف) نتایج خروجی کامپیوتری ۱۰۵
- ب) داده ها و اطلاعات آماری ۱۲۹

جدول (۱-۲) انواع حالت‌های اثرگذاری بی ثباتی نرخ واقعی ارز بر FDI.....	۱۷
جدول (۲-۲) عوامل تعیین کننده سرمایه گذاری مستقیم خارجی (FDI) در کشور میزبان.....	۲۲
جدول (۱-۳) میزان FDI در جهان طی دوره ۱۹۷۰-۲۰۰۶.....	۳۴
جدول (۲-۳) میزان جذب FDI در کشورهای پیشرو در سال ۲۰۰۶.....	۳۵
جدول (۳-۳) مقایسه جذب FDI در ایران و کشورهای منتخب همسایه در سال ۲۰۰۶.....	۳۶
جدول (۱-۵) نتایج آزمون دیکی فولر تعمیم یافته برای متغیرهای مدل.....	۶۷
جدول (۲-۵) نتایج برآورد ضریب متغیر $LRRER(-1)$	۶۹
جدول (۳-۵) نتایج آزمون پایایی جمله اختلال.....	۷۱
جدول (۴-۵) نتایج آزمون خود همبستگی بین جملات اختلال.....	۷۱
جدول (۵-۵) نتایج آزمون ناهمسانی واریانس بین جملات اختلال.....	۷۲
جدول (۶-۵) نتایج تعیین مدل مناسب GARCH.....	۷۳
جدول (۷-۵) بررسی پایایی شاخص بی ثباتی نرخ واقعی ارز.....	۷۴
جدول (۸-۵) تعیین تعداد وقفه بهینه مدل VAR.....	۷۶
جدول (۹-۵) آزمون ماتریس اثر $(\lambda trace)$	۷۶
جدول (۱۰-۵) آزمون حداکثر مقادیر ویژه (λmax)	۷۷
جدول (۱۱-۵) تخمین معادله همگرایی.....	۷۸
جدول (۱۲-۵) تعیین مرتبه بهینه مدل VAR در حالت اول استحکام مدل.....	۷۹

- جدول (۵-۱۳) آزمون ماتریس اثر در حالت اول استحکام مدل ۸۰
- جدول (۵-۱۴) آزمون حداکثر مقادیر ویژه در حالت اول استحکام مدل ۸۰
- جدول (۵-۱۵) نتایج تخمین رابطه بلند مدت بین متغیرهای مدل در حالت اول استحکام مدل ۸۱
- جدول (۵-۱۶) آزمون دیکی فولر تعمیم یافته برای متغیر لگاریتم شاخص قیمتی مصرف کننده ۸۲
- جدول (۵-۱۷) تعیین مرتبه بهینه مدل VAR در حالت دوم استحکام مدل ۸۳
- جدول (۵-۱۸) آزمون ماتریس اثر در حالت دوم استحکام مدل ۸۴
- جدول (۵-۱۹) آزمون حداکثر مقادیر ویژه در حالت دوم استحکام مدل ۸۴
- جدول (۵-۲۰) نتایج تخمین رابطه بلند مدت بین متغیرهای مدل در حالت دوم استحکام مدل ۸۵

نمودار (۱-۳) روند FDI در جهان طی دوره ۱۹۷۰-۲۰۰۶.....	۳۵
نمودار (۲-۳) روند FDI در ایران طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۵۰.....	۴۳
نمودار (۳-۳) روند بی ثباتی نرخ واقعی ارز طی سالهای ۱۳۸۴-۱۳۵۰.....	۴۴
نمودار (۴-۳) پراکنش لگاریتم بی ثباتی نرخ واقعی ارز و FDI طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۵۰.....	۴۴
نمودار (۱-۵)؛ روند لگاریتم نرخ واقعی ارز طی دوره ۱۳۸۴-۱۳۵۰.....	۶۸

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

در شرایط نوین اقتصاد جهانی، سرمایه‌گذاری خارجی نقش بسیار مهمی در اقتصاد هر کشور ایفا می‌کند. دیگر دوران مقابله با سرمایه‌گذاری خارجی و نفی آن به سر آمده و بیشتر بحث‌ها، دور این مساله می‌چرخد که چه نوع سرمایه‌گذاری برای کشور از لحاظ اقتصادی مفید است و از چه کانال-هایی می‌توان سرمایه‌های خارجی را به کشور جلب کرد. استفاده نادرست از منابع مالی خارجی از طریق استقراض، بروز بحران بدهی‌ها در جهان در دهه ۱۹۸۰ و نیز تبعات منفی سیاسی-اقتصادی فزاینده آن سبب شد تا تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری به شکل مستقیم خارجی به عنوان بهترین روش مطرح شود و بدین ترتیب سرمایه‌گذاران خارجی به ویژه شرکت‌های فراملیتی برای کسب سود بیشتر، به سرمایه‌گذاری در مناطق مستعد و مزیت‌دار علاقه‌مند شوند؛ مضاف بر اینکه عملیات فراملیتی‌ها و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI)^۱ می‌تواند بر رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی کشورهای میزبان به طرق مختلف و در ابعاد گوناگون تاثیر بگذارد که این مسئله از نظر دولت‌های میزبان اهمیت زیادی دارد. عوامل متعددی وجود دارند که می‌توانند بر جریان ورودی سرمایه‌گذاری خارجی تأثیرگذار باشند. نرخ واقعی ارز یکی از این عوامل تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی است. در عقاید سنتی فرض بر این بود که نرخ ارز تأثیری بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی ندارد. لیکن اخیراً این نظریه مورد تعریض قرار گرفته است و در اکثر مطالعات اخیر، نرخ واقعی ارز و نوسانات آن به عنوان متغیرهای اصلی و اثرگذار معرفی شده‌اند. شدت نوسانات نرخ واقعی ارز، نشان دهنده بی‌ثباتی و نااطمینانی در روند قیمت‌های نسبی بین کشورهاست. این نوسانات، سبب ایجاد فضایی بی‌ثبات و نامطمئن در اقتصاد می‌شوند و بدین ترتیب تصمیمات

^۱ Foreign Direct Investment

سرمایه‌گذاری بنگاه‌های خارجی را با مشکل مواجه ساخته و درجه اطمینان آنان را در مورد کسب سود کاهش می‌دهد. روند نرخ واقعی ارز در کشور قبل از انقلاب نشان می‌دهد که قبل از انقلاب نرخ واقعی ارز از ثبات بیشتری برخوردار بوده است؛ ولی بعد از انقلاب اسلامی و وقوع جنگ تحمیلی، به دنبال فرار سرمایه‌های مالی از کشور و تحریم‌های سیاسی و اقتصادی و همچنین کاهش درآمدهای نفتی و افزایش سطح قیمت‌ها، ارزش پول داخلی در مقابل پول‌های خارجی مخصوصاً دلار آمریکا تغییرات زیادی داشته و موجبات بی‌ثباتی و نااطمینانی آن شده است. همان‌طور که گفته شد بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز باعث عدم اطمینان در اقتصاد داخلی و همچنین باعث نگرانی سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی از بازدهی سرمایه‌گذاری خود می‌شود، پس می‌تواند بصورت بالقوه یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر جذب سرمایه‌های خارجی باشد. تحقیق حاضر بر آن است تا علاوه بر تعیین رابطه میان نرخ واقعی ارز و بی‌ثباتی آن با سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، به بررسی سایر عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی بپردازد.

۱-۲- بیان مسأله

سرمایه‌گذاری و انباشت سرمایه ناشی از آن، عامل بسیار مؤثر در رشد اقتصادی هر کشور به شمار می‌آید. سرمایه در ترکیب بهینه و مناسب با نیروی کار و تکنولوژی، می‌تواند بخش تولید را تحرک بخشیده و موجب رشد تجارت، بهبود سطح زندگی افراد و رشد و توسعه اقتصادی شود. امروزه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی یکی از بهترین روش‌های مطرح در زمینه تأمین مالی پروژه‌های سرمایه‌گذاری قلمداد می‌شود. به کارگیری این نوع سرمایه‌گذاری به جز تأمین مالی، اهداف دیگری چون ارتقاء فن‌آوری، توسعه مهارت و ارتقاء توان کیفی نیروی کار داخلی، توسعه بازارهای صادراتی و افزایش استاندارد تولیدات داخلی را نیز به همراه دارد. بدین جهت رقابت بین کشورها، به خصوص کشورهای در حال توسعه، برای جذب FDI همواره رو به افزایش بوده است (درگاهی، ۱۳۸۵،

ص ۵۷).

نظریه‌های اقتصادی و همچنین مطالعات صورت گرفته در زمینه سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نشان می‌دهد که عوامل متعددی بر جلب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی تأثیر دارد که این عوامل را می‌توان بصورت عوامل اقتصادی و عوامل سیاسی و اجتماعی تقسیم نمود. در میان عوامل اقتصادی تأثیرگذار بر جلب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، همانند اندازه بازار کشور میزبان، درجه باز بودن اقتصاد و...، نرخ ارز^۱ و نوسانات آن یکی از عوامل مهم تعیین کننده جریان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به داخل هر کشور قلمداد شده که بازدهی سرمایه‌گذاری خارجی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در حقیقت ثبات نرخ ارز موجب به وجود آمدن جو اطمینان در اقتصاد داخلی شده و در نتیجه سرمایه‌گذاران خارجی می‌توانند به سهولت در مورد سرمایه‌گذاری تصمیم‌گیری کنند؛ ولی در حالتی که نرخ ارز دارای نوسانات شدیدی باشد، باعث بروز عدم اطمینان نسبت به آینده و تغییر ارزش دارایی‌های داخلی می‌شود و تصمیمات سرمایه‌گذاری را با مشکل مواجه خواهد کرد.

بی‌ثباتی نرخ ارز و نااطمینانی آن می‌تواند تا حدی ناشی از عدم ثبات اقتصاد داخلی باشد. در ایران تا قبل از انقلاب به دلیل درآمدهای فراوان حاصل از فروش نفت و همچنین عدم وجود تحریم‌های اقتصادی، نرخ ارز از ثبات نسبی برخوردار بوده و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نیز تا سال ۱۳۵۷ از روند رو به رشدی برخوردار بوده است. بعد از انقلاب اسلامی و بر اثر فرار سرمایه‌های مالی از ایران و تحریم‌های مختلف، نرخ ارز مرتباً دچار نوساناتی بوده است و FDI نیز روند پرافت و خیزی را سپری کرده که میزان آن از اوایل انقلاب تا اوایل دهه ۷۰ بسیار پایین و حتی در بعضی سال‌ها صفر بوده است. با توجه به مطالب ذکر شده و نیز به دلیل این که عدم ثبات نرخ ارز ارزش دارایی‌های شرکت سرمایه‌گذار را تحت تأثیر قرار داده و نوعی نااطمینانی را در مورد بازدهی سرمایه-

^۱. Foreign Exchange Rate

گذاری‌ها به وجود می‌آورد، به نظر می‌رسد که رابطه‌ای بین بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران وجود داشته باشد که برای آشکار شدن این رابطه باید بررسی‌هایی صورت گیرد. لذا تحقیق حاضر به دنبال آن است تا چگونگی رابطه میان بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را به وسیله روش‌های اقتصادسنجی مشخص کند. واضح است که مشخص شدن نحوه اثر گذاری نوسانات نرخ ارز بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران و همچنین تعیین اثر سایر عوامل مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، می‌تواند سیاست‌گذاران را در راستای اتخاذ هرچه بهتر سیاست‌های ارزی و بازرگانی و فراهم نمودن بسترهای لازم برای جذب سرمایه‌های خارجی، یاری کند.

۱-۳- ضرورت و اهمیت موضوع

کمبود سرمایه یکی از مشکلات کلیدی کشورهای در حال توسعه برای رهایی از دور باطل عقب‌ماندگی و قرار گرفتن در مدار توسعه‌یافتگی است. شتاب جریان جهانی شدن در سال‌های اخیر منجر به جهانی شدن بازار سرمایه و در نتیجه بهره‌گیری کشورهای در حال توسعه از سرمایه‌گذاری خارجی برای شتاب‌بخشی به رشد و توسعه اقتصادی و پاسخگویی به اشتغال و تولید و مطالبات رفاهی‌شان شده است و هر کشوری که توانسته سهم بیش‌تری از این سرمایه را به درون اقتصاد ملی‌اش جذب کند به همان نسبت هم توانسته به جریان رشد و توسعه اقتصادی‌اش سرعت بخشد و در رقابت نفس‌گیر اقتصاد جهانی به جایگاه مناسب خود دست یابد. از این‌رو استفاده از منابع مالی خارجی به عنوان مکمل منابع داخلی و همچنین ابزاری جهت هموار نمودن سرمایه‌گذاری‌های داخلی و گسترش و تقویت ظرفیت‌ها و نیروهای مولد، امری ضروری به نظر می‌رسد. در همین ارتباط، اگرچه در دهه ۱۹۷۰ به دلیل افزایش نقش دولت و بخش عمومی در روند توسعه کشورها، عمده منابع مالی خارجی کشورها از طریق استقراض تأمین می‌شد؛ اما تأثیر نامطلوب استقراض در اواخر

دهه ۱۹۷۰، به خصوص اوایل دهه ۱۹۸۰ و در پی بروز بحران بدهی‌ها در جهان و تبعات منفی سیاسی - اقتصادی فزاینده آن باعث شد که تأمین مالی از طریق استقراض در بیشتر کشورها منسوخ شده و از طرف دیگر، به دلیل برتری سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی از نظر تأمین سرمایه و تکنولوژی، از دهه ۱۹۸۰ تمایل به جلب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در بین کشورها تشدید شد.

در ایران نیز با توجه به عدم کارایی سرمایه، به دلیل عدم استفاده از تکنولوژی روز، استفاده از ماشین‌آلات کهنه و قدیمی در جریان تولید و همچنین نرخ رشد حدوداً چهار درصدی جمعیت در اواسط دهه ۱۳۶۰ و بازسازی ویرانی‌های ناشی از جنگ و حجم بالای بیکاری موجود در کشور، نیاز به انجام سرمایه‌گذاری خارجی، به مراتب بیش از سایر کشورها احساس می‌گردد. در شرایط کنونی موقعیت اقتصاد ایران به نحوی است که پس‌اندازها و منابع داخلی، تکافوی سرمایه مورد نیاز را نمی‌دهد و جذب سرمایه‌های خارجی از جمله راه‌های مفید بوده که می‌تواند این شکاف را پر کند.

آمارهای ارائه شده توسط اکونومیست^۱ در سال ۲۰۰۶ نشان می‌دهد که جذب FDI در ایران به اندازه ۲۰۰ میلیون دلار بوده است. در حالی که کشور همسایه و رقیب یعنی ترکیه به اندازه ۱۹ و کشور چین به اندازه ۷۹/۵ میلیارد دلار سرمایه مستقیم خارجی را جذب کرده‌اند (اکونومیست، ۲۰۰۷، صص ۲۱۱-۲۱۰). این در حالی است که کشور ما دارای ظرفیت‌های بالقوه فراوانی نظیر نزدیک بودن به آبهای آزاد و منابع فسیلی فراوان می‌باشد. بنابراین وجود اختلاف فراوان میان کشور ما و کشورهای ذکر شده در زمینه جذب FDI می‌تواند اهمیت تحقیق حاضر را دو چندان کند. از طرف دیگر، تغییرات سریع سیاست‌های نرخ ارز در ساختار اقتصاد ایران به ویژه بعد از وقوع انقلاب اسلامی باعث شده که بازار ارز در سال‌های گذشته دچار تحولات زیادی شود و این تحولات زمینه را برای وجود انحراف نرخ واقعی ارز از مسیر تعادلی و بی‌ثباتی آن فراهم نماید. بنابراین یکی از مهمترین

^۱. Economist

چالش‌هایی که اقتصاد ایران در دوران پس از انقلاب با آن مواجه بوده است، نوسانات نرخ واقعی ارز و کاهش ارزش پول ملی در مقابل سایر ارزهای بین‌المللی و به ویژه دلار بوده است که می‌تواند متغیرهای کلان اقتصادی نظیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را تحت تأثیر قرار دهد. لذا شناخت مسأله بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز و تأثیری که می‌تواند بر FDI داشته باشد برای برنامه‌ریزان اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لازم به ذکر است که در زمینه عوامل مؤثر بر جذب FDI در کشور طی سال‌های اخیر پژوهش‌هایی صورت گرفته است ولی در هیچ یک از این پژوهش‌ها در مورد رابطه بین بی‌ثباتی نرخ ارز و FDI بحث نشده است و تحقیق حاضر از این حیث می‌تواند مورد اهمیت واقع شود.

۱-۴- اهداف تحقیق

اهدافی که تحقیق حاضر به دنبال آن است، عبارتند از:

- ۱) بررسی رابطه بین بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران.
- ۲) تعیین سایر عوامل اقتصادی مؤثر بر جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ایران.

۱-۵- فرضیات تحقیق

الف) فرضیه اصلی تحقیق

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با بی‌ثباتی نرخ واقعی ارز رابطه‌ای معکوس دارد.

ب) فرضیات فرعی تحقیق

- ۱) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با نرخ واقعی ارز رابطه‌ای مستقیم دارد.
- ۲) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با تولید ناخالص داخلی سرانه رابطه‌ای مستقیم دارد.
- ۳) سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی با درجه باز بودن اقتصاد رابطه‌ای مستقیم دارد.

۶-۱- روش تحقیق و دوره زمانی مورد مطالعه

در این مطالعه ابتدا با استفاده از داده‌های سری زمانی سالانه طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۵۰ از مدل^۱ GARCH برای تخمین شاخص بی ثباتی نرخ واقعی ارز استفاده شده و سپس در چارچوب آزمون هم‌انباشتگی یوهانسن- یوسیلیوس^۲ وجود و یا عدم وجود بردارهای همگرایی بین متغیرهای مدل بررسی می‌شود. در مرحله بعد نیز از مدل تصحیح خطای برداری^۳ VECM برای تعدیل خطای کوتاه مدت متغیرها به سمت مقدار تعادلی و بلندمدت آنها استفاده می‌گردد. لازم به ذکر است که جهت استحکام مدل، در حالت اول، دوره زمانی مورد بررسی تعدیل شده و در حالت دوم، متغیر لگاریتم شاخص قیمتی مصرف کننده به مدل اضافه می‌شود.

۷-۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌ها و اطلاعات آماری مورد استفاده در این تحقیق، با استفاده از مدل‌های GARCH و آزمون هم‌انباشتگی یوهانسن- یوسیلیوس مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد. نرم‌افزار مورد استفاده جهت تخمین مدل‌های مذکور نیز بسته نرم‌افزاری Eviews5 می‌باشد.

۸-۱- روش جمع آوری آمار و اطلاعات

آمار و اطلاعات مورد استفاده در این مطالعه به صورت اسنادی و کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. منابع و داده‌های آماری مربوط به متغیرهای تولید ناخالص داخلی سرانه، نرخ ارز غیر رسمی، شاخص قیمتی کالاها و خدمات مصرفی ایران و درجه باز بودن اقتصاد از آمار و اطلاعات سری‌های زمانی ارائه شده توسط بانک مرکزی و داده‌های مربوط به شاخص قیمتی کالاها و خدمات مصرفی برای کشور آمریکا از سی دی (WDI(2007 و داده‌های سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی نیز از سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی ایران گردآوری شده است.

^۱. Generalized Auto Regressive Conditional Heteroscedasticity

^۲. Johansen-Juselius Co-integration Test

^۳. Vector Error Correction Model